

RUMUNSKI FAŠISTI POGNALI KAROLA S PRESTOLA!

Prestolonaslednik Mihail proglašen za kralja

KRVAVI IZGREDI V KONSTANCI

BUKAREŠTA, 6. sept. — Kralj Karol II, ki je vladal Rumuniji deset let, je moral danes odstopiti na zahtevo fašistične Železne garde, nakar je bil njegov sin Mihail proglašen za kralja. Mihail, ki je nekaj let vladal Rumunijo kot kralj, bo star 19 let na 25. oktobra.

Karol je abdiciral, ko se je v grobnici množica gardistov zbrala pred njegovo palačo in na cesti ter zahtevala, naj se odpove prestolu. Gardisti so v demonstracijah kričali: "Naj živi Antonescu!" General Ion Antonescu je 24 ur prej prevzel vrhovno oblast kot militaristični diktator v nekrvavem puču s podporo armade.

Bukarešta, Rumunija, 5. sept. — Rumunske čete zapuščajo severni del Sedmograške, ki ga je moral Rumunija na pritisk Nemčije in Italije odstopiti Ogrski. Večina vojaštva se je umaknila iz krajev ob trdnjaviški črti poleg ogrske meje, ki je stala Rumunijo \$50,000,000. V približno 48 urah bodo ta del Sedmograške zasedle ogrske čete.

Vsi rumunski časopisi na ozemlju, ki ga je dobila Ogrska, so včeraj prenehali izhajati. Namesto teh so se pojavili ogrski listi. Trgovci odstranjujejo napisane v rumunskem jeziku in jih nadomeščajo z ogrskimi.

Indijski krajev prihajajo poročila o bitkah med rumunskimi in ogrskimi vojniki. Ta se glase, da je bilo več vojakov ubitih in ranjenih na obeh straneh. Rumunija je zabredla v težko krizo, kar je posledica izgube teritorija in aktivnosti Železne garde. Kralj Karol je odpravil parlament in država je dobila diktatorski režim, kateremu na čelu stoji general Ion Antonescu. Oblast Karola je bila okrnjena. On si je pridržal le pravico popajzovanja z vladami drugih držav in podeljevanja odlikovanj. Vsa druga oblast je v rokah diktatorja Antonesca.

Antonescu se ni formiral kabineta, toda to se bo zgodilo kmalu. Govorice se širijo, da bo stopil v vlado Julius Maniu, vodja rumunske kmetijske stranke, ki je odločno pobijal Karolovo politiko glede odstopa polovice Sedmograške Ogrski. Za člane vlade bodo imenovani tudi nekateri voditelji Železne garde.

Velika angleška naročila v Ameriki

Dve milijardi za blago v enem letu

Washington, D. C., 5. sept. — Velika Britanija je kupila blago v Ameriki v prvem letu vojne z Nemčijo za \$2,000,000,000. Člani angleške nakupovalne misije, ki so objavili te številke, so izjavili, da bodo naročila v približno dvanajstih mesecih znašala dve milijardi dolarjev.

Člani misije kupuje v Ameriki različno blago, ki ga potrebuje Anglija za nadaljevanje vojne. Samo naročila za bojna letala znašajo \$1,200,000,000. Le del naročil je bilo izpolnjenih. V nekaterih slučajih je bilo treba izdelati standardizirati, da so od-

Kanada dobi ameriške tanke

Konskripcijski načrt amandiran

Washington, D. C., 6. sept. — Kanada dobi več sto ameriških tankov, se glasi poročilo iz vojaških krogov. Pogajanja glede transferiranja tankov so se vršila več tednov. General George C. Marshall, šef armadnega štaba, je izjavil, da je armada naklonjena transakciji.

Nišja kongresna zbornica je včeraj amandirala Burke-Wadsworthov zakonski načrt obvezne vojaške službe. Amendment, ki je bil sprejet s 185 proti 155 glasovom, določa prostovoljno zbiranje rekrutov za armado za dobo 60 dni. Če to ne bo uspelo, bo odrejena konskripcija.

Indijski nacionalisti hočejo garancije

Postavili so ceno za kooperacijo z Anglijo

Bombaj, Indija, 5. sept. — Indija bo vrgla vso svojo človeško in materialno silo v borbo na strani Velike Britanije proti Nemčiji in Italiji, če bo dobila zagotovilo, da bo postala neodvisna. Tako je izjavil Jawaharlal Nehru, bivši predsednik Vseindijskega kongresa.

Nehru je dejal, da nacionalisti niso zadovoljni z deklaracijo lorda Linlithgowa, podkralja Indije, v kateri je ponovil obljube glede partnerstva med Veliko Britanijo in Indijo, ko bo sedanja vojna končana. Obljube so aktualno le nadaljevanje britske imperialistične politike v prilog reakcionarnim in feudalnim grupam. Cena za kooperacijo z Veliko Britanijo je neodvisnost Indije.

"Mi smo nasprotniki nacizma," je rekel Nehru. "Prav tako imperializma, s katerim imamo grenke izkušnje. Ta skuša zatreti naše gibanje, da nas bo še naprej izkoriščal. Zahteve po popolni neodvisnosti v nasprotju s obljubljenim statusom dominiona bazirajo na ideji, da mora biti imperializem uničen, če je ta vojna v resnici vojna za demokracijo in svobodo. V tem slučaju ne more biti nobenega ugovora proti neodvisnosti Indije. Kongres je za sklicanje skupščine, da ta sestavi novo ustavo za Indijo."

Nehru je dalje dejal, da že dejstvo resignacij vlad v več provinci je dokaz, da je britski odgovor nezadostljiv. Avtonomija provinc je bila po resignacijah suspendirana in zavladala je avtokracija. To je star konflikt med parlamentom in avtokracijo. Velika Britanija je ignorirala izražene želje indijskega ljudstva, zato ne more pričakovati podpore od njega. Na stotine javnih delavcev, ki se ne stinjajo z britsko politiko, je bilo aretiranih.

Govarjali angleškim in ameriškim zahtevam. To je eden izmed vzrokov, zakaj naročila niso bila izpolnjena v obsegu kot je pričakovala Anglija.

Namignjeno je bilo, da Anglija dobi povprečno petnajst ameriških bojnih letal na dan. Čez nekaj mesecev se bo število povečalo na 70 dnevno. Mnogi so izrazili dvom, da bo vojna trajala tako dolgo. Vprašanje je, kako dolgo bo Anglija uspešno odbijala nemške letalske napade na svoje ozemlje.

Anglija mora plačati v smislu nevtralnostnega zakona vsa naročila v gotovini. Povprečno prihaja angleško zlato v vrednosti \$100,000,000 na teden v Združene države. Največ zlata pride iz Južne Afrike in Avstralije, iz londonskih bank in Kanade, kjer so bile nakopičene zaloge pred izbruhom vojne ali pa so zlato pripeljali v Kanado angleški parniki.

HITLER SPET GROZI VELIKI BRITANIJ

Nemčija se bo maščevala nad Angleži

NOV NAVAL NA BERLIN

Berlin, 5. sept. — "Ako bodo Angleži metali bombe v teži 3000 do 4000 kilogramov, bomo mi metali bombe v teži 30,000 do 40,000 kilogramov," je dejal Hitler v svojem govoru pred množico 25,000 ljudi, ki je navdušeno pritrjevala njegovim besedam. "Ako bodo uprizorjali velike napade na naša mesta, bomo mi porušili angleška mesta. Tri mesece sem čakal v veri, da bodo Angleži prenehali z invazijami nemškega ozračja, toda zdaj bodo dobili odgovor. Naši letalci bodo odsej naprej vodili brezobzirne napade na Anglijo. Nočni navalci se bodo nadaljevali."

Hitler je dejal, da bo Nemčija vztrajala v vojni, čeprav bi trajala pet let. Naj pride kakoli, gotovo je to, da bo nemška oborožena sila strla Veliko Britanijo. Ona se mora zahvaliti svoji geografski legi, da je ni zadelo slična usoda kot je Francijo.

Nacijski krogi so priznali, da so se angleški letalci pojavili nad Berlinom in metali bombe na mesto. Eden policaj je bil ubit v parku Tiergarten, ki leži v središču mesta. Angleške bombe so treščile tudi na vojaško skladišče v berlinskem predmestju in ga deloma porušile.

Nadaljnja oseba je bila ubita, ko so Angleži bombardirali delavski distrikt v mestu na južni strani Berlina. Poveljstvo je naznanilo, da so nemški letalci sestrelili 54 angleških bombnikov v zadnjih dveh dneh v bitkah v zraku, sami pa so izgubili 15 letal.

London, 5. sept. — Angleški težki topovi so včeraj bruhalo krogle na nemške vojaške pozicije ob francoskem obrežju. Istovčasno so letalci metali bombe na industrijska središča v severni Nemčiji. Tarča bombardiranja iz zraka so bila Magdenburg, Hamm, Schwerte in druga nemška mesta. Letalski minister je dejal, da so se vsa letala srečno vrnila v svoja oporišča.

Dvesto nemških bombnikov je metalo bombe na mesta na vzhodnem angleškem obrežju. Proti njim so se dvignili angleški letalci in jih odpodili.

Opozicija kritizira kupčijo z Anglijo

Roosevelt obdolžen kršenja zakonov

Washington, D. C., 5. sept. — Grupa republikanskih kongresnikov je obdolžila predsednika Roosevelta, da je kršil ustavo in zakone te dežele s sklenitvijo kupčije z Veliko Britanijo. Ta se nanaša na izročitev 50 ameriških rusilcev. Angliji v zameno za strategične letalske in pomorske baze, katere dobi Amerika na britskih otokih in poseščinah ob ameriški hemisferi.

V teku ostre debate v zbornici o tej kupčiji so republikanci in nekateri demokrati napadali Roosevelta in mu očitali, da si prisvajata diktatorsko oblast in potiska Ameriko v vojno. Nekateri so zapretili celo z obtožbo.

Kongresnik Martin L. Sweeney, demokrat iz Ohia, je rekel, da bo on informiral ameriško ljudstvo, kaj se godi za kulisa v Washingtonu. Ko bo o tem poučeno, se bo dvignilo in revoluiralo, da ohrani, ne, strmooglavi, ameriško demokracijo.

Domače vesti

Iz dežele bakra

Calumet, Mich. — Zadnje dni je tu umrl Frank Kovačič, star 62 let in doma od Novega mesta. Bil je star naseljenc v tem kraju in zapuščal družino. — V L'Ansu je pred dnevi utonil Frank Žagar, Hrvat, star 30 let in rojen v Calumetu. Lovil je ribe s partijo moških na Gornjem jezeru in po nesreči se je njegov čoln prevrnil, nakar sta on in neki Francoz odšla na dno. Zapuščala mater in več bratov ter sestera.

Novice iz Pennsylvanije

Broughton, Pa. — Dne 26. avgusta je tu preminul Frank Stricelj, star 56 let in doma iz Leskoveca na Dolenjskem. Bil je mizar po poklicu in bohejal je deset mesecev za rakom v griu. K. S. N. P. J. je spadal okrog 25 let in ob smrti je bil član društva 52. — Dne 20. avgusta se je v Wilkes Barreju smrtno ponesrečil pri delu v pivovarni rojak Alojz Pipan, star 58 let in doma iz Čepel, Dole pri Litiji na Dolenjskem. Zapuščal ženo in štiri odrasle otroke.

Minnesotska vest

Ely, Minn. — Pred dnevi je tu umrla Frances Kočak, ki ostavlja moža, štiri sinove in hčer.

Nov grob v Jolietu

Joliet. — Zadnje dni je tu umrl rojak John Bayer, doma iz Sečjega sela pri Vinici v Beli Krajini. Zapuščal sina in pet hčera.

Iz Clevelanda

Cleveland. — Motocikel je te dni povozil rojaka Jakoba Lužarja, ki je bil odpeljan v bolnišnico.

Železničarji proti konskripciji

Civilne svobodščine v nevarnosti

Washington, D. C. — Eksekutivni odbor železniških bratovščin, ki predstavljajo milijon organiziranih delavcev, se je izrekel proti konskripciji v mirnem času. Julius G. Luhrs, tajnik tega odbora, je v pismu, katerega je poslal senatorju La Follettu in senatorju Johnsonu, ožigosal Burke-Wadsworthov konskripcijski načrt kot "militaristični sistem, ki ograža civilne in ekonomske svobodščine in ameriško demokracijo."

"Nobenega dokaza ni, da protivojna metoda ne bo ustvarila dovolj močno vojaško silo," pravi Luhrs v pismu. "Odobritev konskripcije v mirnem času bo napravila ameriškiemu ljudstvu militaristični sistem za več generacij. Ta bo sčasoma popolnoma uničil ameriško demokracijo. Ne moremo se sprizniti z idejo, da bi kongres sankcioniral konskripcijo šločevske sile, ne pa konskripcije industrije, ki so zdaj v sedehi stavi proti vlad. Vse kaže, da magnetje ne bodo kooperirali z vlado, dokler jim ne garantira grmadenja ogromnih profitov račun narodne obrambe. Jasnje je, da so zavzeli slično stališče kot v prvi svetovni vojni. Delavci se morajo zadovoljiti z nižjimi dohodki, kadar vlada zahteva, da ji morajo biti lojalni. Velebiznis je izjema: Ta zahteva profite in zvrnitev brejmen na one, ki naj bi se borili za svobodo in demokracijo."

Francozi morajo ponemčiti svoja imena

Berlin, 5. sept. — Prehvalci Alzacije, ki imajo francoska krdna imena, so dobili ukaz od nacijskih avtoritet, da jih morajo ponemčiti. Akcija je v soglasju z dekretom, da je nemški jezik uraden v Alzaciji. Organizacije in trgovine s francoskimi imeni morajo tudi dobiti nemška imena.

Nove kanadske čete v Angliji

London, 5. sept. — Nove čete iz Kanade so se včeraj izkrcale v nekem angleškem pristanišču. Med njimi je več ameriških prostovoljcev. Poljake, Norvežanov in Holancev.

Kanada razpisala vojno posojilo

Ottawa, Kanada, 5. sept. — Vlada je naznanila, da bo iskala novo posojilo. Podpisovanje posojila se bo pričelo na 9. septembra.

PREISKAVA KOMU- NISTIČNIH AKTIV- NOSTI V MEHIKI

Almazanova grupa po- ziva pristaše v revolto

ŠTIRJE REBELI UBI- TI V DURANGU

Mexico City, 5. sept. — Nišja zbornica se je izrekla za formiranje posebne komisije, ki naj bi vodila preiskavo komunističnih aktivnosti v Mehiki. Predlog glede ustanovitve komisije je dobil ugoden odmev tudi v senatu. Senator Alfonso Flores je dejal, da komunisti ogražajo interese države.

Poslanec Ramon Camarena, član Mehike delavske federacije, o kateri pravijo, da je pod kontrolno komunistov, je zahteval takojšnjo razpustitev komunistične stranke. V svojem govoru je omenil izjavo predsednika Cardenas, da so komunisti izdajali dežele in v službi tuje države.

Največji neodvisni mehiki list La Prensa trdi, da je tajna policija odkrila komunistično zaroto proti življenju Portesa Gila, bivšega predsednika Mehike in nasprotnika komunistov, kakor tudi proti življenju generala Maxima Camacha, guvernerja države Pueblo. Maxim je brat Manuela Camacha, ki trdi, da je bil izvoljen za predsednika Mehike pri juljskih volitvah.

Vse kaže, da je Mehika na pragu velike krize. Grupa generala Juana Almazana, predsedniškega kandidata, ki tudi trdi, da je zmagal pri volitvah, je izdala manifest, v katerem poziva svoje pristaše v revolto. Ta je že izdala uradno proklamacijo, da je bil Almazan izvoljen za predsednika mehike republike.

Manifest obtožuje predsednika Cardenas, ki je podpiral Camacha v volilni kampanji, da je on odgovoren za krizo in umore svojih političnih nasprotnikov. Čez 12,000 političnih umorov je bilo izvršenih, odkar je on na čelu administracije. Manifest dalje pravi, "da so Almazanovi pristaši pripravljani na žrtve za doseg kronne demokratske zmage, ki je legalno naša."

El Paso, Tex., 5. sept. — General Manuel Enriquez, komandant v Juarezu, je sinoči naznanil, da so bili štirje rebeli, med temi neki polkovnik, ubiti v državi Durangu. Bitka se je vršila v gozdu pri El Salto.

Nove kanadske čete v Angliji

London, 5. sept. — Nove čete iz Kanade so se včeraj izkrcale v nekem angleškem pristanišču. Med njimi je več ameriških prostovoljcev. Poljake, Norvežanov in Holancev.

Kanada razpisala vojno posojilo

Ottawa, Kanada, 5. sept. — Vlada je naznanila, da bo iskala novo posojilo. Podpisovanje posojila se bo pričelo na 9. septembra.

Naciji aktivni v Južni Ameriki

Serijski incidentov napovedana

Rio de Janeiro, Brazilija, 5. sept. — Ako bodo Združene države še nadalje podpirale Veliko Britanijo, bodo nemški poslanci v Južni Ameriki dali signal za dobro pripravljeno serijo incidentov v poskusu, da Združene države obdrže vso svojo razpoložljivo silo ob tej hemisferi. To mnenje prevladuje v poučenih krogih.

Oni, ki imajo točne informacije o aktivnostih petokoloncev v Južni Ameriki, trdijo, da bodo Hitlerjevi agenti souvratili incidente z agitacijo v Združenih državah, da Roosevelt pošlje orožje Veliki Britaniji, ki je potrebno za obrambo ameriških republik. Naciji računajo celo s kooperacijo z latinskimi državami v svoji agitaciji. Oni upajo, da bodo te apelirale na Washington za pomoč, kakor je nedavno storila urugvajska vlada, ki ji je pretila revolto.

Kooperacija različnih nacijskih in fašističnih grup je možna. Nekateri latinske republike so že demonstrirale, da nočejo zatreti aktivnosti nacijskih in fašističnih organizacij, ki dobivajo navodila iz Berlina in Rima. Pokazalo se je že, da predsednik Brazila Vargas, kotetira s Hitlerjevimi agenti, čeprav navidezno vodi kampanjo proti peti koloni. On je odbral svetovalce, o katerih je znano, da so naklonjeni Nemčiji. Slične tendence se opažajo v drugih državah, katerih voditelji so uverjeni, da bo Hitler zmagal v tej vojni.

Ako se bo morala Velika Britanija podati, preden bo pomoč s strani Amerike v resnici prišla, kaj zalega, bodo naciji v latinskih republikah začeli kampanjo, da provocirajo nemire. Gotovo je, da bodo v kampanji imeli oporo v krajevnih vladah, v katerih imajo mnogo pristašev.

Znano je, da naciji vedno rabijo svoje ekonomske monopole kot sredstvo v kampanjah za doseg politične kontrole. To se očituje tudi v Južni Ameriki, kjer imata Hitler in Mussolini mnogo pristašev.

Proti upornikom v Franciji

Reorganiziranje policijskega sistema

Vichy, Francija, 5. sept. — Člani Petainovega kabineta so odobrili odredbe glede zaščite javne varnosti in kampanje proti upornim elementom, ki ogražajo mir. Vsi nevarni posamezniki v nezasedenih francoskih pokrajinah bodo aretirani in poslani v internacijska taborišča.

(Poročilo iz Berlina se glasi, da bodo člani prejšnjih francoskih vlad aretirani v prihodnjih 24 urah. Med temi sta bivša premierja Daladier in Raynaud, bivši notranji minister Georges Mandel in general Maurice Gustave Gamelin, bivši vrhovni poveljnik francoske oborožene sile. Slednji bo morda postavljen pred vojno sodišče.)

Prefekti pokrajin so bili instruirani, naj takoj odrede čitko. Devetnajst uradnikov nekoga mesta v okupirani pokrajini je bilo odatavljenih; med temi Rene Cassin, profesor na pariški akademiji.

Vsi člani mestnega sveta v Dijonu so bili suspendirani. Njih pozicije so prevzeli drugi. Petainov režim je odredil tudi reorganiziranje policijskega sistema.

London, 5. sept. — Diplomatske zveze med Francijo in Holandsko bodo danes pretrgane, se glasi naznanilo holandskih uradnikov v Londonu. Ti so bili informirani, da se je vlada maršala Petaina udala nacijskemu pritisku, da mora pretrgati diplomatske odnose s Holandsko. Diplomatske zveze se nanašajo v Vichyju.

DRŽAVNI TAJNIK HULL SVARI JAPONSKO

Držati mora roke proč od francoske Indokine

AMERIŠKI ADMIRAL V SANGHAJU

Washington, D. C., 5. sept. — Državni tajnik Cordell Hull, ki je nedavno opozoril japonsko vlado, naj drži svoje roke proč od holandske Vzhodne Indije, je sinoči naslovil novo svarilo Japonski. To je posledica ultimata, katerega je Japonska poslala avtoritetam francoske Indokine.

Hullovo svarilo je povezano s poročili, da Amerika ima kot posledica dogovora z Veliko Britanijo proste roke na Daljnem vzhodu. Rooseveltova administracija bo zavzela bolj odločno stališče proti Japonski, ki ograža ameriške interese na Daljnem vzhodu. Dogovor z Veliko Britanijo določa, da ta dobi 50 ameriških rusilcev. Združene države pa v zameno dobe v namenu za dobo 99 let strategične pomorske in letalske baze na britskih otokih in poseščinah ob ameriški hemisferi.

Rooseveltova administracija je uverjena, da je pridobitev teh baz omogočila ameriško nadzorstvo Pacifika. Bojna mornarica bo skrbelo, da Japonska ne bo razširila svojega vpliva na kraje zunaj svojega območja.

Hull je dal razumeti v svojem svarilu, da Amerika ne bo dovolila japonski oboroženi sili prevzeti kontrole nad mednarodno naselbino v Sanghaju, iz katere je Velika Britanija potegnila svoje čete, katere so potem nadomestile ameriške čete. Te zdaj stražijo vse strategične pozicije v naselbini.

Sanghaj, 6. sept. — Admiral Thomas C. Hart, poveljnik ameriške bojne mornarice v azijskih vodah, je napričakovano prišel sem iz Tsingtaja, da tu opazuje razvoj krize, ki je nastala kot posledica japonskega ultimata avtoritetam francoske Indokine. V Sanghaju dospela tudi poročila iz Vichyja, Francija, da je Petainova vlada zavrnila japonske zahteve glede koncesij v Indokini.

Sodišče zavrglo obtožbo proti uniji

St. Louis, Mo. — Thurman Arnold, pomožni federalni sodnik tajnik, je dobil hudo klofuto v svoji kampanji in prosekuciji unij, katere je obtožil krajevna Shermanovega protitrušnega zakona. Federalni sodnik Charles B. Davis je zavrgel obtožnico, katero Arnold izposloval proti bratovščini tesarjev in njenemu predsedniku Williamu L. Hutchesonu. Člani te bratovščine so namreč piketirali neko pivovarno in igrirali bojkot njenih produktov v teku kontroverze z mednarodno zvezo strojnikov, nakar je bila bratovščina obtožena kršenja protitrušnega zakona.

Rusija pozvala mlade fante v armado

Moskva, 5. sept. — Fantje v starosti 18, 19 in 20 let po vsej Rusiji so dobili poziv, da se morajo javiti za službo v armadi do 15. septembra. Starejši moški, katerih vojaško vezbanje je bilo suspendirano, so bili tudi pozvani v armado.

uradnikov v Londonu. Ti so bili informirani, da se je vlada maršala Petaina udala nacijskemu pritisku, da mora pretrgati diplomatske odnose s Holandsko. Diplomatske zveze se nanašajo v Vichyju.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LISTINA SLOVENSKE NARODNE

PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravna drava (Ivan Cihang) in Kanado \$2.00 na leto, \$2.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; in Chicagu in Chicagu \$7.50 na leto, \$4.75 na pol leta; in Indianapolis \$5.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$2.00 per year, Chicago and Cincin \$7.50 per year, foreign countries \$2.00 per year.

Črna oglasa po dogovoru.—Rokopisi dopisov in narodnih glasov ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (štrle, povesti, drame, pesni itd.) se vračajo pošiljatelju v sloboje, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as poems, plays, novels, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima oti a Notem

PROSVETA

2827-29 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oglepaju na primer (September 30, 1920), poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravčasno, da se vam; list ne ustavi.

128

Glasovi iz naselbin

Opazovanja

Bellingham, Wash. — Debata med Johnom in Tonetom v Prosveti me zanima. Pravkar sem prečital več ko polovico knjige "World's End", ki ima 740 strani. Knjiga je vseskozi podučljiva in zanimiva z ozirom na današnji gospodarski in socialni položaj med narodi kot med posamezniki. Tu je jasen upogled, zakaj in čemu so vojne. V nobeni slovenski knjigi še nisem videl tako jasnega izražanja in v debati med J. in T. sem na strani T.

Knjigo je spisal Upton Sinclair in jaz bi priporočal vsakemu Slovcu in vsem drugim, ki razumejo angleški, da jo pazno prečitajo. Šele potem bodo videli, kako globoko so zaraščene korenine sistema.

Skušajte dopovedati navadnemu delavcu—ali pa tudi intelektualcu—da je vojna zlo za človeštvo. On, ki je v času vojne dobro zaslužil in se mu zopet obeta lep zaslužek, če bo vojna, ali mislite, da vam bo verjel, da je vojna zlo? Kvečjem vam bo za bruhal v obraz: "Pa ti odpravi vojno!"

Vojno odpraviti se pravi odstraniti vzroke. Kako boš pa te odpravil, ko pa vsi podpiramo vedoma ali nevedoma ravno to, kar bi radi odpravili — vojno ali vzroke vojne. Ali to dosežemo z glasovanjem za socialistične kandidate? Tudi to smo že videli oziroma čitali, kako so bili poslanci dunajski socialisti, španski lojalisti in mnogi drugi pred njimi, ki so bili—"preglasni". Zanimivo je tudi to, da so ženske v Milwaukee glasovale za onega županskega kandidata, ki je bil "lep". Vsaj tako so listi poročali. Saj so tudi sanje lepe in zakaj bi jih odpravljali. Ampak dejstva ne bodo odpravile nobene lepe sanje idealistov.

Radl-govorimo o neki svobodi. Tudi slišimo, da se delavec lahko organizira v uniji, ki si jo sam izbere. To je resnica. Ampak oni, ki so nam unije garantirali, so se prej prepričali, da ne škodijo obstoječemu sistemu, oziroma ravno nasprotno. Te unije utrjujejo sistem in obenem so predstraža proti komunizmu. Unije so ustvarile nakupovalno moč in upostavile red med industrijskimi konkurenti. Podjetniku, ki sklene unijsko pogodbo, se ni treba več bati interupcije ali zastojja v produkciji, kot se je to dogajalo. Ko je bila v moči unija IWW. In zato je bila tudi likvidirana.

George Gornik, 493.

O počitnicah, izletih in drugem

Sharon, Pa. — Vedno se pripravljam, da bi napisala nekaj vrstic, toda vedno odlašam. Naj omenim malo o mojih počitnicah. Dne 5. avgusta mi je dala družba, pri kateri delam, teden počitnic, nakar sem se namenila, da grem za tisti čas na deželo, da dobim malo svežega zraka. Seveda sem opozorila tudi tukajšnji mladinski krožek št. 21 SNPJ, če hočejo z mano. Bill so takoj pripravljali.

Imel smo dve veliki kempji ali šotora, enega za deklice, drugega za dečke. Malčkov je bilo 25 in imeli smo se prav dobro. Če

bi ne bilo prišlo do nesreče, bi se imeli še bolje. O tem ne bom poročala, ker je to storil že br. A. Valentincič. Prvi dan smo bili zelo poparjeni, ko smo pa izvedeli, da ne bo hujšega, smo bili zopet veseli. Potem sem jih slišala več grenkih, posebno od domačih, toda moram vse prevzeti, kar mi kdo očita. Mogoče mora biti že tako. Zal mi je, toda ne morem pomagati. Ni moj namen, da bi koga žalila in naj bo torej pozabljen.

Dne 28. julija smo zasedli avto in se odpeljali v Cleveland na piknik ohijskih federacij SNPJ. Po par urah vožnje smo bili v metropoli. Najprvo smo se ustavili na zapadni strani pri družini Antona Mauserja, kjer je bila moja sestra Mildred par tednov na počitnicah. Seveda so nas že pričakovali. Malo smo se pogovorili, nakar je mr. Mauser predlagal, da bi šli v Slovenski dom, kar smo tudi storili. Ko pridemo tja, je mr. Mauser naročil — že veste kaj, ker moški so moški. Tam je bilo že nekaj drugih članov, ki so nam razkazali spodnje in gornje prostore.

Tam imajo krasno plesno dvorano in zraven tudi lepo kuhinjo in baro. Na vrtu imajo tudi štiri aleje za balinanje. Imajo tudi lep rezervar, v katerem redijo zlate ribe, ki imajo vedno svežo vodo. Po vrtu imajo polno miz in stolov, da se človek lahko odpočije. Moram reči, da imajo zelo lepo urejeno, čeprav naselbina na zapadni strani Clevelanda ni velika. Dam jim priznanje, ker se tako zanimajo. Le tako naprej!

Potem smo se še malo ustavili v klubovih prostorih, kjer se je nabralo precej rojakov. Pogovarjali smo se o tem in onem, tako da bi kmalu pozabili vrniti se. Nazaj grede smo že srečali mrs. Mauser, ki je šla nas klicat. Mislila sem, sedaj jih bomo pa slišali. No, pa ni bilo tako hudo. Rekla je, da je že "miza na skledi" in da bo vse ohlajeno. Moram reči, da je bilo ravno prav, samo vsega preveč. Torej vam lepa hvala za postrežbo in o priliki vam povrnemo. Predno smo odšli, smo obiskali še Mauserjevega sina. Tudi on je zelo uljuden in postrežljiv, kakor tudi njegova soproga. Obema lepa hvala, prav tako tudi Klinčevi družini za postrežbo in uljudnost. Še bi bili obiskali več prijateljev, toda smo bili uverjeni, da se vidimo na federacijskem pikniku.

Potem zasedemo avto in se odpeljemo na izletniške prostore clevelandskih društev jednote. Kažipot je bil Stanley Mauser. Mislila sem, da smo se zapeljali, ker smo se tako dolgo vozili. Končno zagledamo nekega fanta z rdečo mareljo in piščalko v ustih. Moj ata ga vpraša, če je "židana marelja" in odgovor je dobil, da ni. Krnemo na stransko cesto in kmalu smo bili na cilju. Tam zagledamo velikansko gnečo ljudi, vesepvod ljudi. Moj ata je dejal, da je "prav tako ko v starem kraju na semnju." Ako si se ločil od svojih, si jih potem težko na-

Porušene hiše v Hampshiru, Anglija, po nemškem letalskem napadu.

šel. Takega piknika še nisem videla, da bi bilo toliko Slovcov skupaj. Sešla sem se z več prijatelji in znanci, katerih pa ne bom naštevala, ker bi vzelo preveč prostora. Hvala lepa za prijaznost. Upam, da se še vidimo na kakšni zabavi.

Naj omenim še malo o pokojnem Antonu Zidanšku. Malo prej predno je zbolel, je prišel k nam in dejal: "Na, Franci, tu imaš dolar za malčke. Ko boste šli kempat, pa jim kupi mleka ali kaj drugega, saj to je moj zadnji dar." Jaz sem se mu nasmejala in dejala: "Tega pa ne smete govoriti, ker izgledate zelo fajn." On je samo odvrnil: "Ti misliš." On je slutil, da se bliža konec in ta njegova slutnja se je uresničila. Ko je šel iz hiše in je pod oknom zagledal šmarnice, me je poprosil: "Daj mi pripeti par šmarnic, saj mi jih boš zadnjič." Mimo je šel neki rojak in dejal, naj se varjem, da me Zidanšek ne bo "dal v cajtenge." Tone pa se je hitro odrezal: "Kaj pa če mi jih je dala, saj mi jih je dala pošteno!"

Kar nisem mogla verjeti, ko so mi povedali o njegovi smrti. Povem, da je on zelo ljubil malčke in jim šel vedno na roko. V njem so izgubili velikega prijatelja in zagovornika. On je bil naprednega mišljenja, vsled česar so ga nekateri mrzili, kar pa ni prav niti pošteno, ker vsak človek ima svoje prepričanje in tako ga je imel tudi on. Nekateri so ga tudi mrzili radi njegovih dopisov. Nekoč je rekel pri nas: "Nekateri me mrzijo radi mojih dopisov, ki so moj kruh. Če kakega prijatelja pograjam, veste, da mi bo prihodnjič vrata pokazal." In to je gotovo resnica. V njegovi visoki starosti bi ga moral vsakdo spoštovati, ker nihče od nas ne ve, kaj ga še čaka. Bodimo previdni in pojdemo na roko starim ljudem, kar bo tudi njih veselje. Malčki so pokojniku kupili lep šopek cvetlic v zadnje slovo. Moje sožalje njegovi soprogi.

Dne 25. avgusta sem se udeležila federacijske seje in piknika v Salemu, O. Vzlic slabe-

mu vremenu je bila udeležba še zadosti lepa na pikniku. Ker nas ženske vedno rado zbebe, se je J. Garm nas usmilil, privlekel in nalomil malo drv ter napravil ogenj, da smo se malo ogrele. Br. Tancek in Paulin pa sta od nekega hitro prinesla klobasic ("hot dogs"). Moški so jih pridno vrtili na ražnju in tudi ženske smo jih bile deležne. Ko so prišli muzikanti, smo se kmalu ogreli. Peršinov orkester iz Warrena je kar naprej igral, pa tudi mi nismo zaostajali. Rečem, da je bilo zelo lušno. Kakor je bilo razvidno, so bili vsi zadovoljni. Samo to mi ne gre v glavo, zakaj se nekateri tako malo zanimajo za federacijske piknike. Zakaj to? Saj je to vendar v skupno korist. Federacija vsakemu pomaga v potrebi. Torej apeliram, da bi se bolje udeleževali federacijskih seji in njihovim zabavam. Pa naj zadostuje za zakrat. Pozdrav vsem čitateljem Prosvete.

Frances Novak, 755.

O proslavi SNPJ v Strabanu

Cleveland. — Kakor dogovorjeno, smo se clevelandski člani in članice SNPJ in tudi nekaj nečlanov zbrali skupaj v nedeljo, 1. sept., ob 7. zjutraj in se vkrcali na veliki bus. Ko je bilo ugotovljeno, da smo vsi priglase-ni skupaj, je voznik dobil znamenje za odhod. (Šlo je tudi veliko privatnih avtov iz Clevelanda.) Po clevelandskih ulicah je šlo seveda bolj počasi. Na obronku mesta smo dobili novega šoferja, obledenega v uniformo, bolj majhne pa simpatične postavje. Z njim je prišel tudi njegov boss, da je uredil stvari z našima vodjema Mathom Petrovičem in Milanom Medveškom. Izročila sta mu denar vnaprej, ker ti fantje ali družbe ne vozijo brez copakov. Ko so bile vse pogodbe podpisane, je naš šofer pognal z vso silo po ohijskih gladkih in ravnih cestah.

Bilo je lepo, jasno in solčno jutro in po polju in drevju se je bliščala rosa. Z mojimi stari prijateljem in sodrugom Jakobom Šviglem sva se dogovorila, da bova skupaj sedela, skupaj jedla, skupaj špala in tudi skupaj hodila ves čas proslave. In natančno tako se je tudi zgodilo. Skupaj delujeva za našo napredno delavsko stvar pri klubih, društvih in drugih naprednih ustanovah že nad 28 let in še nikdar se nisva sprla ali da bi bilo prišlo kaj navzkriž med nama, ker najine ideje so bile vedno skupne in nerazdružljive.

Malo smo se razgledali tudi z vsemi drugimi. Nekaj časa smo bili vsi bolj tihi. Saj veste, kako se človek počuti po jutranji kavi, dokler ne dobi kaj drugega. Vprašal sem bolj natiho Švigla, če ima kaj, on pa mene prav tako. Nobeden nič. Potem sem vprašal bolj glasno druge sopotnike, "če ima kdo kaj." Vse tiho, nihče se ne oglasi z ugodnim odgovorom. Čez nekaj časa privleče neki bečlar in nato še drugi nekaj zavitega. Ali eden od teh mi ga je samo kazal in me držal: "Večni popotnik, ali ga vidiš? Taborjški je, ampak ga ne dobiš niti kapljice! Pa tudi dru-

(Dalle na 2. strani.)

Ideje in praksa...

Človek producira najrazličnejše ideje ideologije. Neposredni povod so jim življenjske razmere, s katerimi ta ali oni ni zadovoljen. Nove ideje in ideologije so torej rešitve, ki imajo namen izboljšati ali izpremeniti, je, ozdraviti bolezen človeške družbe. To svetovnonazorske ideologije in ideje, ki so relativne ali bolj absolutne. Ene zahtevajo korekturo, druge temeljito izpremembo žabnih razmer.

Na take ideje in ideologije moremo misliti, kadar govorimo o svetovno nazorskih idejah in iniciativah.

Zgodovina zadnjih let nas je navidezno čarala. Celotni pisatelj G. H. Wells pravi, da ideje in ideologije igre duha, ki se odigravajo izven življenja in zapadajo pozabi, ker resni življenje riše samo sebi povsem nova pota. jih ideje same brez prakse ne morejo.

Ideje nastopajo proti idejam. Dokler so moje ideje, se morejo smatrati le kot kulturno dejstvo, ki v razvoju sicer zapuša svoje dove v tej ali oni obliki, dasi za tok razvoja imajo večje realne vrednosti.

Ideje so gonilna para razvoja. Kakšno vrednost pa imajo sicer, je odvisno od tega, kje posegajo v praktično življenje in duhovno rigirajo razvoj človeške družbe. Prav sedaj razvo nam kaže, da je realizacija ideje glas — celo vrsto konceptov imamo, ki vsake svoje zagovarjajo socializem ali kapitalizem. In žal, konstatirati moramo, da je danes politično močnejša ideologija reformirane kapitalizma. Kapitalizem se poslužuje v nekaterih parolah besede socializma, ki ga je utemeljila znanost, ne da bi zgradila in organizirala realne temelje in ga sama uveljavila. Prej je ostala napram močnemu nasprotniku igri besed.

Ni to očitek. Razmerje sil je bilo vzrok nove zdrave ideje niso prodrle.

Reakcija je storila svoje. Udarila je po jah v zmoti, da jih zatre, kar pa ne more trajno. Ideje, ki imajo v življenju svoje korenine, so večne, treba jih je realizirati, treba delati praktično in na praktičnost postati tudi vse gibanje delavskega razreda. Ideolo-resnice je treba prenesti v prakso, osebno organizatorično. S svojo organizatorično ljo in močjo graditi to, kar potrebujemo.

Potem tudi ideja, oziroma znanost o socializmu ne bo več igra človeškega duha, ampak postane kri in meso življenja, kljub vsej novi reakciji. —D. P.

Neguj se!

Človek si lahko sam pomaga, da ostane go časa čvrst in veder. Evo nekaj zapovedi: Hodi vedno pokonci. Premagaj slabost ne postopaj leno okrog. V tem je tudi razlog, da je mnogo žensk zgrbenčenih, naravne stave.

Ni bolj zdrave stvari za telo kot je teloba. Zjutraj, ko vstaneš, napravi nekaj trud bo poplačan po gibkem in odpornem telesu.

Stradanje, da bi postali vitki, je nesmiselno. Ogibajte se premastnih jedi in sladkosti. Povrtnina in mnogo sadja je zelo zdravo za hranitev lepe linije.

Prirodna polt kože je najlepša. Če se je treba lepiti, nikar brez vednosti ne na nako-radne pomade, ki so ji lahko škodive. Treba se je prepričati o njih funkciji. Pravsem pa naj mlada dekleta ne kvarijo, kar je narava sama vlila lepega v kožnata lica. Obleka naj bo preprosta, enostavna. Leber kroj pripomore k eleganci. Nosite obleke, ki vam pristojajo.

Ni odločujoče, če imate gubo na obrazu! sprotno, sijaj vaših oči in vedrina duše od teta mnogo več od še bolj skritih zub ljujubu obupavajo nad svojo starostjo in se predajo melanholiji.

Vojna in živci

O enem izmed najbolj nenavadnih učinkov vojne poroča neki list iz švicarske Jure. Bivalci tega obmejnega gorvoja so bili vedno na zelo izpostavljenem mestu. Tega mesta lja vojna-sicer ni neposredno prizadejala, vendar pa je videti, da so njena bližina, ropot letal in grmenje topov zelo vplivali na mlade ljudi. Tako trdi vsaj omenjeni list, da ni lo v območju švicarske Jure še nikoli toliko mrtvih zavoljo srčne kapi-kakor ob tem času. Isti list pravi, da je nemara v zvezi švicarske pretresov tudi to, da je bilo v teh krajih vedno mnogo prezgodnjih porodov.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 6. septembra 1920)

Domače vesti. Peta redna konvencija SNPJ v Chicagu je po navetu odvetnika ponovno glasovala o združitveni pogodbi in rezultat bil isti: 35 za združitve, 17 proti in dva nezavedna. Tedaj je pa manjšina izjavila, da manjka en glas do dvetretjinske večine in godba je propadla!

Delavske vesti. Čevljarji-delavci v New Yorku so naredili načrt za lastno tovarno.

Inozemstvo. Z Dunaja poročajo, da Franja poziva Jugoslavijo, naj pošlje vojsko na pomoč Poljski zoper sovjetsko Rusijo.

Sovjetska Rusija. Sovjeti so spet napadli Poljske in barona Vrangla na jugu.

David Lasser (na-sredi), bivši predsednik Delavske zveze, s člani osrednjega odbora Ameriške zaščitne zveze, organizacije brezposelnih delavcev, ki je bila nedavno ustanovljena.

HOLLYWOODSKA ZVEZDA

ROMAN IZ ŽIVLJENJA AMERIŠKE FILMSKE METROPOLE

Spisal E. Stilgebauer.

Prevedel Ivan Jontes

Mabel Moon, ki je bila že zelo razvijena, odkar je dosegla tak uspeh s filmom "Anna Boleyn", se je jedva zmenila za poslano cvetje. Slugo je nebržno vprašala:

"Imate posetnico?"
"Ne, gospa", je odgovoril sluga. "Pošiljalceljevo sporočilo je: Od oboževalca umetnosti gospodične Mabel Moon."

Igralka je dala slugi napitnino ter ga odpravila z besedico: "Hvala!"

Naša družba se je vrnila k svojemu pogovoru, ki bi ga bila najbrž zavlekla v brezskorščnost, da se ji ni tedaj približal neki neznan moški. Mož se je oprustil, da se kot velik oboževalec umetnosti gospodične Moon ni mogel vzdržati, da se ji ne bi približal. On je bil, ki ji je poslal orhideje, upajoč, da jih bo slavna diva milostno sprejela kot znamenje iskrenega oboževanja. Obenem upa, da mu slavna družba ne bo zamerila njegove predrznosti.

Potem se je predstavil: George Taylor iz Milwaukeeja. Long Island se mu vidi zelo dolgočasen, kar melanholičen. Zato ga izredno vesel, da je tu naletel na to sijajno družbo.

Heatlina je neznančeva predrznost seveda nemalo jezila, toda bil je preveč gentlemana, da bi to pokazal temu provincijalcu iz Milwaukeeja, ki ga je navsezadnje premagalo občudovanje Mabele Moon, katero je oboževal. Navsezadnje se bo že ponudila priložnost, da ga bo lahko na lep način odpravil.

Neznaneec je povzel:
"Če se ne motim, sem prekinil zelo zanimiv pogovor."

"Po čem pa to sklepate?" je hotel vedeti Heatlin.

"Ko sem sedel pri bližnji mizi in zbiral pogum, da se vam približam, sem sem pa tja ujel nekaj besed. Če se ne motim, ste govorili o usodnem vplivu majhnih predmetov, mar ne?"

"Pogovor se je sukal okrog neke umetniške teorije, gospod", je lagodno prikimal Heatlin, prepričan, da ima pred seboj nevedneža, ki so mu take reči španska vas.

Toda v tem se je bil zmotil. Nepovabljeni gost iz Milwaukeeja je bil mož povsem drugačnega kova, kar je kmalu dokazal.

"Če me ni moj sluh varal," je spet povzel, "ste govorili o zlobi predmetov."

"Da, gospod, in stvar leži popolnoma v sferi umetnosti igranja. Gre za to, da se distilira komični element iz kontradikcij neživih stvari nasprotujočih živemu človeku. Ali morete to zapopasti?"

Gospod Taylor je naglo prikimal.

"Seveda, seveda razumem, popolnoma razumem. V območju umetnosti, na odru bi neživi predmet prav lahko odločil usodo nekega človeka, in dramatik to prav lahko poudari v svoji skici. Ampak —"

"Kaj, gospod?"

"Kar jaz mislim, je to, da take stvari niso mogoče samo v filmu. Celo v resničnem življenju lahko igra majhen, celo neznamen predmet neverjetno tragično in usodno vlogo."

Heatlin se je zasmejal.

"Gospod, to je jako razumljivo. To, kar vidite v filmu ali na odskih deskah, navsezadnje ni nič drugega kot odsev življenja."

Tudi Mabel Moon se je zasmejala, toda njen smeh je prikiral vzemirjenost, ki je razburkala njeno notranjost. Michelson in njegova prijateljica Ellen Frytown pa sta se nenadoma začela zelo zanimati za tega tučja, ki je bil vsekakor preprost človek, vendar je bilo očitno, da dovolj razume stvar, da se lahko pomenita z njim o nji. Oba sta bila nad tem prijetno presenečena.

Taylor, ki je bil očitno zadovoljen s svojo novo družbo in je ni kanil tako hitro zapustiti, je nadaljeval:

"Oprostite mi, dami in gospoda! Ta le mladi mož — in Taylor je z glavo pokazal na Michelsona — "je poprej govoril o igli, ki bi lahko bila središče njegove filmske skice. Samo jaz si nisem na jasnem, ali je imel v mislih tragedijo ali burko."

"Burko, gospod", je pojasnil Michelson, "toda v njenem globljem smislu. Na novo umetnost, ki jo imava s Heatlinom v načrtu za ameriški film, se lahko gleda le kot na tragikomedijo."

Taylor je razumevajoč pokimal. "Tragikomično, oboje obenem, če prav razumem. Enako kakor življenje samo, kakor umetnost. Toda vrnimo se k našim primeri, k igli, ki je bila zares dobro izbrana. Pri nas v Milwaukeeju se je pred leti zgodil slučaj, v katerem je igla postala tragična usoda."

Michelson, katerega je bilo lahko navdušiti za vsako stvar, je postal zelo radoveden.

Povejte nam to zgodbo!" je zaprosil milwaukeeškega gosta. "Igla kot tragična usoda! To sijajno soglasja z mojim načrtom za mojo novo skico."

Ellen Frytown je pritrdila Michelsonu.

Heatlin pa je zamrmral:

"Ne držite nas na raznju, gospod."

Mabel Moon je pa molčala. Čez njeno čelo je začel lezti temen oblak. Ne da bi vedela, zakaj, je začela z nezaupanjem gledati na tega neznanca, ki ji je bil poslal košarico krasnih orhidej.

V ušesih ji je odjeknilo prerokovanje Ade Negrini:

"Neznani moški, ki ga ne poznate. Neki prijatelj. Morda tudi ženska. In nazadnje majhen, mrtev predmet..."

Meseci so že minuli od tiste viharne noči in nešteto milj ameriškega kontinenta od Pacifika do Atlantika je ležalo med Long Islandom in "Ljubko koč", kjer je bila slišala mrko napoved. Zakaj ji je ta napoved iz kart sedaj tako nenadoma odjeknila v duši?

Taylor, ki se po vsem videzu ni zanimal posebno za Mabel Moon in njeno obnašanje, je povsem mirno povzel:

"To, česar sem se domislil, ko sem vas slišal govoriti o igli kot središču vaše skice, ne leži v idealnih sferah pesništva, gospod, temveč v resnični sferi kriminalistike. Zato ne vem, ali bi —"

Heatlin, Michelson in njegova prijateljica so se hkratu oglasili:

"Prosim, nadaljujte!"

Mabel Moon je odsotno strmela skozi okno na svetlikajoče se valove Atlantika. Vzlic temu ji pa ni ušla nobena Taylorjeva beseda in njegovo pripovedovanje je vzbujalo v nji mrzlo grozo.

Mož je pripovedoval:

"Gospoda, slučaj se tiče umora, ki se je pred leti zgodil v Milwaukeeju in v katerem je igla igrala vlogo izdajalca. Neka mladenka po imenu Kitty Brower je umorila svoje gospodarja, nekega Lewisa Thorna ter ga oropala. Pred poroto je bila spoznana za krivo in je prišla na električni stolec. Sprva ji niso mogli ničesar dokazati, potem se je pa spotaknila nad majhno iglo... Ropa sprva nihče ni niti slutil. Mnogo Milwaukeečanov je bilo prepričanih, da je stari Thorn izvršil samomor, kajti bil je čudak. Ljudje so ga večkrat slišali govoriti, da je naveličan življenja. Zato se jim je videlo povsem verjetno, da je bil sam pripravil čaj s strupom, ki mu je upihnil luč življenja."

(Dalje prihodnjic)

predgovornika imam nekaj pripomniti. V svojem res navdušujočem govoru se je omejil gospod Strganšek samo na svoj narod, samo na svojo domovino.

Toda mi vsi vemo, da je ta narod le del ene večje skupine, kateri pravimo država, da je ta domovina le kos naše države. Država je širši pojem, zato pa moramo v prvi vrsti skrbeti, da se godi celokupnosti dobro, ker le potem se godi dobro tudi posameznim njenim delom. Od države dobivamo vse: izobrazbo, službe in pokojnine. Te udobnosti in-dobrote pa nam nalagajo državljansko dolžnost: plačevati davke. Skrbimo, delujemo torej kot dobri državljani na to, da ne pride država potom naše brezbržnosti in malomarnosti v stiske; podvojimo prostovoljno državne dohodke z dvakratnim zneskom obilgatih davkov! Potem smo gotovovi, da se ubrani z največjo lahkoto naša država zunanjih sovražnikov, ki škilijo čez naše državne mejnike prežeč na pripravni trenutki, da nas vtaknejo v svoj povečan državljanski delokrog. Kar se pa tiče organizacije krepke čete, opozarjam pravočasno, da je imeti za tako ustanovitev dovoljenja politične oblasti, pri čemer seveda ni pozabiti potrebnih kolevk. Sklenem svoj govor nazdravljajoč mogočini naši državi: živi, rasti, cveti!"

Se nikdar ni govoril Rožnik nepretrogoma toliko časa! Ko je nehali, si je pokrkl z rokami oči, kakor da ga je sram in žalostno se je razlegalo po sobi njegovo spoznanje: "Okužen sem!"

"Da, da, tudi jaz sem opazil! Bacilus eloquentiae! Ni pomoči! Nov napad čutim! Zopet moram govoriti!"

"Dovolite prej meni, gospod Strganšek, k r a t k o opombo!" Strganškova gospodinja, kakih šestdeset let stara debelušna matrona, se je s tem nagovorom približala mizi, položila nanjo prazen kozarec in natočivši si izpregovorila:

"Dovolite, da zinem tudi jaz par besed! Neznana moč me šliki k temu. Prejšnja govora, slavospeva domovini in državi, sem slišala nehoti, ko sem brisala prah v sosednji sobi. Navdušenih besed sem čula. Toda, žalobog, oba cenjena govornika sta pri tem pozabila najvažnejšega faktorja v javnem in zasebnem življenju in ta faktor smo mi — ženske! Nčem kadiči svojem spolu! Ne! To je vajina naloga in vajina dolžnost in sicer prav tako velika dolžnost, kakor je reševanje domovine ali pa države. Domovino in državo si prav lahko mislimo brez navdušenih govornikov, brez davkov, toda brez ženske ne bi mogla izhajati niti prva niti druga. Me smo si v svesti svoje velike moči, zato se pa tudi tajno pripravljamo na oni veliki trenutek, ko si pribori naš spol enakopravnost z moškimi. So učenjaki, ki trde in dokazujejo, da so ženski možgani toliko in toliko gramov lažji od moških. Bila to tudi resnica, vprašam vaju, cenjena družba: ne bo-li kupila gospodinja, ki hoče napraviti dobre štruklje, raje pol kilograma lepe, bele moke št. 00 kakor pa dva kilograma fižola! "V kuhinjo, in kuharico v roke! Nazaj k povojem svojih otrok!" tako grme oni, ki se boje nas in modernega ženskega gibanja. Tudi me smo pripravljene delovati za domovino, tudi me bomo plačevale, če treba, prostovoljnih davkov, samo zagotovite nam v javnem življenju mesto zraven sebe. In tej enakopravnosti in emancipaciji ženske iz dosedanjega robstva, ki je že pravi škandal za naše probujeno stotletje, nazdravljam! —

Oprostite, gospoda, sama ne vem, kaj mi je! Sramujem se izgovorjenih besed! Kaj ne, gospod Strganšek, da niste jezni name? Na svoja stara leta — norim! Kaj bo?"

Nemo sta poslušala Strganšek in Rožnik govor ujaljene ženske duše, in obema se je izvilo istočasno iz ust: "Bacilus eloquentiae!"

"Ze zopet me napada! — Nekaj več bi pa le pričakovala od vaju! Psovati, da vesta, se ne dam niti v našem, še manj pa v kakem tujem jeziku! Jaz bacilus? To je grda beseda! V imenu vsega ženskega spola, čegar zastopnica ste razžalili, zahtevam, da takoj prekličeta to psovanje, sicer se vama pripeti, da dobita jutri vse ženske naše ulice na vrat. — Rešite me, gospod

Strganšek, teh naporov, drugače skočim skoz okno!"

"Dober dan, gospoda! Ze pred petimi minutami sem potrkal in vstopil. Kakor vidim, vlada tu veselo razpoloženje. Čast mi je, predstaviti se cenjeni družbi: Ivan Petelin, redar v pokojju! Prišel sem obiskovat svojega starega prijatelja, Petra Rožnika. Ker ga pa nisem našel v njegovi sobi, sem prišel semkaj. Vaše veselo razpoloženje je nalezljivo, valed česar prosim slavno družbo dovoljenja, obrazložiti v tem cenjenem krogu moje mnenje! V svojih, častu primernih napitnicah ata izpustila oba gospoda govornika in gospa govornica važen faktor. Res, da potrebuje domovina govornikovih ust, država nepokvarjenega davčnega želodca in oba kompleksa brezpogojne ženske pomoči, toda brez očesa bi tavali i domovina, i država po temnih potih naravnost v neznozne razmere revolucije, samopomoči in anarhije. Oko je dragocen organ človeškega telesa, ono posreduje med zunanjih, vidnim in med duševnim svetom. To oko države in domovine smo pa mi: redarji, ki skrbimo, da se lahko razvija mirno delovanje našemu narodu v hasek, da se ne pojavljajo državni nobene težkoče pri skrbi za dobrobit njenih državljanov. Gorje človeku, ki izgubi svoje oči! Res se mu razvije valed tega peti skoraj do popolnosti, a to pač le kaže simbolično, da se razpase v taki državi tatvina skoro do popolnosti. — Sam ne vem, kako sem mogoč kaj takega izvajati! Kar spotil sem se!"

In med tem, ko je sedel redar Petelin na stol, sta ponovila Strganšek in Rožnik velepomembni besedici: "Bacilus eloquentiae!"

"Kaj jaz bacilus eloquentiae? Tega si pa kratko malo ne dovoljujem! Prišel sem kot gost; nepovabljen sicer, a zato sem se že opravičil. Prosim in zahtevam, da spoštujete cenjena družba v moji osebi toliko gosta, kolikor bivšega redarja! Sicer pa hvala lepa za vsprejem in na svidenje v sodni dvorani. Navzoča gospa je moja priča, kako krvavo sta me razžalila g. Strganšek in moj nekdanji prijatelj, od sedaj naprej zame le gospod finančni stražnik v pokojju!"

Take obravnave še ni bilo v sodni dvorani. Ujaljeni Petelin je tožil Strganšeka in Rožnika radi razžaljenja časti. V drugačnih razmerah bi bil opravičil sodnik vso zadevo tekem pol ure, toda tožitelj, obtoženca in priča so okužili vse navzoče s svojo boleznijo in kmalu je zavladal v sodni dvorani despotični in mogočni "bacilus eloquentiae." Ta si je podjarmil neopazno najprej sodnika, potem državnoopravdnega funkcionarja, zapisnikarja, odvetnika, sodnega slugo, procevalce raznih listov in galerijo.

Vse je govorilo dolge govore, celo navzoče občinstvo se je udeleževalo s svojimi izjavami zanimive obravnave trajajoče šest dni. Tretji dan so bili poklicani izvedenci; dva zdravnik in dva profesorja naravoslovja, naj izjavijo, je-li "bacilus eloquentiae" psovka. Poloyica sodnih izvedencev je bila za to, polovica proti, vsi štirje so pa dokazovali svoje mnenje s temeljitimi, ure in ure trajajoče znanstvenimi predavanji. Valed tega je zaprosil sodnik mnenja medicinske fakultete, ki pa zopet ni vedela ničesar povedati o tem, njej še neznanem bacilu. Vseučilšče je odposlalo k obravnavi slednjic svojega najboljšega bakterijologa, ki je proglasil v daljšem govoru označbo "bacilus eloquentiae" za psovko.

Na podlagi te končne izjave sta bila obsojena Strganšek in Rožnik na dvajset kron globe, stroški cele obravnave so pa narastli na tri tisoč korun. Omeniti je treba, da ni zahtevalo občinstvo za svoje govore nobene odškodnine, zato so pa bili stroški primeroma majhni.

Iz sodne dvorane se je pa razširila zgovornost po vsem mestu. Sleherni bolnik je otroval svojo sosedščino z neizgovornimi besedami. Vse je govorilo. Izvoščeki na vogalu so imeli med sabo navdušene govore o bodočnosti svoje obrti, dekile s škafi na glavi so strastno zagovarjale lepoto dragonske, topničarske in lovške uniforme, v gostilnah in kavarnah je pa sledil govor govoru, razni govorniki so reševali domovino, izpodbijali novo davčno reformo, povzdigovali letalne stroje, protestovali proti novemu ženskemu gibanju — ako ni bilo žensk zraven —, celo solčne pe-

ge so si pridobile vnetih zagovornikov in strastnih nasprotnikov.

Kakor bi trenil, je vzrastlo v mestu sedem novih ženskih društ, ki so imela skoro vsak večer odborovo sejo, vsaj enkrat na teden pa izvanreden občni zbor. Ženske so namreč še največje trpele, in hipni napadi so se tako isobno olajšali v kaki klubovi seji ali pa pri občnem zboru. Strganškova gospodinja je postala celo predsednica novemu društvu "Slovenska sufražetka."

Zivela je pa v mestu vendar le oseba, katero so novi bacili zaman napadali, in to sem bil — jaz. Osvobodil sem se slehernega vpliva teh podjetnih bacilov. Moja gospodinja je imela namreč gluhočnega sina. Vsako jutro sem vbrizgnil kapljico njegove krvi pod svoj jezik in ni se mi bilo batil okuženja. V ušesih sem pa nosil debelo vato.

V najkrajšem času se je osnoval začasni odbor, ki me je hotel kazati govorečemu občinstvu kot rariteto proti vstopnini. Objubila se mi je velika odškodnina. Skoro bi se bil vdal dolgim in dobro utemeljenim prošnjam začasnega odbora te nove akcijske družbe, da mi ni prekrizala usoda vseh računov.

Moja živa lekarna, gluhočnega sin gospodinja, je postal od dne do dne bledejši in malokrvnejši. Čim večja nevarnost mi je namreč grozila, tem več kapljic sem uporabljal, dokler mi ni začel moj zalagatelj stavkati. Prišel je dan, ko ga nisem več našel doma. Šel je obiskovat mojega krojača, prepričan, da ga ne pojdem iskat v levje žrelo.

Posledice so se pojavile kmalu. Zvečer je bil prijateljski stanek "Pri zlatem jellenu". Govoril sem tudi jaz. To so se čudili moji prijatelji in znanci, to so se jezili odborniki novega akcijskega podjetja! Poldrugo uro je trajal napad. Samo dva

prijatelja sta mi iskreno čestila, ko sem se umiril. Ostala čista je bila bolj odkritosrčna, gla me je na cesto, kjer me pobral natakak, povedal mi daljšem govoru moj račun me za malo napitnino sprpar korakov do hišnih vrat.

Potri, okužen z neodzdravljeno boleznijo sem prišel domov, kuhinji sem naletel na ubežna Pozabil sem popolnoma, da pred menoj gluhočnega Navajal sem raznih vzgledobčne zgodovine, kako je da ali oni celo življenje za svoj prijatelja, znanca, dobrotu Slednjic se me je oklenil mladenič krog pasu, zaple kuhinji ob enajsti uri po poskočno polko z mano iziši skoro neverjetje besede: šen sem! Sedaj lahko govovi ste moj rešitelj!"

In solza, debela kakor le je zdrknila po mojem licu, je tudi okužil bacil vse manj je zastrupil tudi mene, delo je pa vendarle storil in tega dobrega dela so se mu pregledali vsi prejšnji zlo Ozdravil si gluhočnega, slava tebi, bacilus eloquentiae!"

Listen to
PALANDECH'S
YUGOSLAV-AMERICAN
RADIO BROADCAST
Every Saturday, 3 to 11 P.
STATION WHI
1330
CLASSICAL and FOLK MUSIC

TISKARNA S.N.P.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častnike, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih
VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J.
TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Cene zmerno, unijsko delo prvo

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 SO. LAWNDALE AVENUE

Tel. Rockwell 4904

CHICAGO, ILLINOIS

Eden izmed tisočev chikaških
S PLINOM
GRETIH
MALIH DOMOV

Vedno v večjem številu Chikaških domov je plin-ska kurjava. Sedaj več, kakor kdaj prej, ker Chikaške družine vedo, da je neprekosljliva ugodnost in udobnost plinske kurjave dosegljiva z zmernim preračunom. Na primer: Tu je dom JOSEPH PETTEDA, 5358 S. Honore St., pet sobna lesena hiša greta s plinsko kurjavo in vodno-gretnim sistemom. Plinovo gretje za osem mesečno dobo gretja v letu 1939-1940 v tem domu je znašalo povprečno le

\$11.00
MESEČNO

SKUPNO ZA VSO SEZONO SAMO \$88.
Pokličite WABash 6000 za overovčenje pravnostna stroškov polne avtomatične plinske gorkote v vašem domu

MODERN COOKERY. CONSTANT HOT WATER. INSTANT REFRIGERATION. GAS HEATING.

Bacilus eloquentiae

Damir Feigel

(Nadaljevanje in konec.)

Cas, najboljši zdravnik marsikateri boleznijo, je ozdravil tudi Rožnika. Strah je izginjal in njegovo mesto je prevzemala polagoma radovednost, kaj je z bacilom, kake uspehe je že imel učeni Strganšek, kako ime dobi novi bacil. Ker je bil navzoč že pri rojstvu novega bacila, bi lo pametno, da bi pristopal tudi njegovemu krstu. Slednjic ga je bilo pa tudi sram, da je bil pofegnil s pozorišča, dasi je imel krasen vzgled skrajne vztrajnosti v učenjaku samem, ki je hotel samega sebe žrtvovati v korist vsemu človeštvu. Kar pa lahko stori učenjak, lahko stori tudi vpokojen finančni stražnik. Naj so tihotapci, katere je on lovil, državnemu telesu isto taki škodljivci, kakršni so bacili človeškemu. Ta enakost je slednjic prepričala Rožnika, da mora v mesto, naj se zgodi kakoli.

Z junaškim srcem je potrgal na znana mu vrata Strganškove sobe.

sed? Kako vam je kaj prijal izlet na Kras k hčeri? Jaz sem pa ta čas imenitno izkoristil. Bacil, vbrizgan pod kožo malim kuncem, ni imel nikakega učinka. Spoznal sem, da ni nevarne življenju in danes sem si sam vbrizgnil nekaj bacilov v kri. Po vseh obredih učenjakov ga je lahko krstim. To steklenico izprazniva! Novemu bacilu bodi ime: Bacilus eloquentiae t. j. bacil zgovornosti! Bolezen, katero povzročia, je namreč zgovornost, ki ima razne stopnje. Pojavlja se v prvem času le v presledkih, pozneje postane stalna in skoro bi trdil, neodzdravljiva. Nalezljiva je kakor vsaka druga, ki ima svoj izvor v bacilih. Toda prepričajte se sami! Sedaj me napada! Ze čutim! Poslušajte!

Dragi gospod, sosed! Od severa, od juga, od vzhoda in od zahoda pritiskajo neusmiljeni sovražniki na naš mali narod, hoteč ga uničiti. Podobni so bacilom, ki prete od vseh strani človeškemu telesu. Človeško telo se jim pa ubrani edino le s svojim dobrim ustrojem, s svojo zdravo notranjostjo. Ako je pa glava slaba, srce bolno, pljuča načeta in želodec pokvarjen, si dobe bacilji vhod v telo, kjer prične svoje pogubonosno delo.

vanje. Isto tako je z našim narodom. Bratomorni boj divja povod, glava, srce, pljuča in želodec so si vedno v laseh, sovražnik se zaganja med nas in grozi nam narodna poguba. Naša ljuba domovina, naš ljubi narod! Srčno kri bi radi prelili za te, samo da bi vstalo izza rdečega morja naše krvi žarko solnce boljše bodočnosti, po kateri že toliko časa hreniš, kakor hreniš jezen jelen po mrzli studenčini. Mi moramo rešiti svojo domovino vidnih in nevidnih sovražnikov! Zato se pa moramo združiti vsi, ki smo dobre volje, kojih srca se bijejo za vzvišene ideale, v krepko četo! Ta mora brez ozirov oznanjevati veliko nevarnost, v kateri tiči naša ljubljena domovina in v katero so ji spravili naši narodni sovražniki od severa, od vzhoda, od juga in od zahoda. Priti mora našemu narodu boljša bodočnost in tej bodočnosti napijam: — Nekaj mi je že bolj, odleglo mi je! Vidite, dragi gospod, sosed, tako deluje nova bolezen!"

Nestrpno je pričakoval Rožnik konca Strganškovega govora. Kar oddahnil se je, začel sam govoriti:

"Na besede svojega gospoda